

Saatçi Musa Çağır
Entelektüel Bir Portre

Muhammed Mustafa Bilgili

Saatçi Musa Çağıl: Entelektüel Bir Potre

Muhammed Mustafa Bilgili

Editörler : Lütfi Sunar & Büşra Bulut

Yayın No: 55

Fikir ve Hareket İncelemeleri Dizisi: 3

ISBN:

E-ISBN:

1. Basım, Ekim 2021

Yayın Yönetmeni: Yusuf Temizcan

Yayına Hazırlık: Mehmet Beydemir

Musahhih: Furkan Özkul, Zeynep Tanrıkulu

İç Tasarım: Zehra Elif Demirci

Kapak Tasarım: Harun Tan

© İLEM Yayınları 2021

Tüm yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt

Hazar Reklam Matbaacılık

Sertifika No.: 26482

İskitler / Ankara

Telefon: +90 312 278 50 77

ilem
YAYINLARI

Aziz Mahmut Hüdayi M. Halk C. Türbe Kapısı S. No:13 Üsküdar - İstanbul

Tel: 0216 310 43 18 Faks: 0216 310 43 18

yayin@ilem.org.tr - ilem.org.tr/yayinlar

İLEM Yayınları, İLEM (İlmi Etüdler Derneği) ve Nobel Akademik Yayıncılık ortak markasıdır.

Saatçi Musa Çağıl
Entelektüel Bir Portre

Muhammed Mustafa Bilgili

ilem
YAYINLARI

Fikir ve Hareket İncelemeleri Dizisi

Bu dizide 20. yüzyılda İslamcılık düşüncesi içinde etkili olmuş; dergiler, isimler, meseleler ile ilgili kısa inceleme kitaplarına yer verilmektedir. İslamcılık düşüncesinin birikimini ve kapsamını ortaya koymak maksadıyla yayımlanacak olan *Fikir ve Hareket İncelemeleri* dizisi, bu alanda sistematik olarak planlanmış ilk seri olma özelliği taşımaktadır. Bu çerçevede, meselelerin temel düzeyde anlaşılmasına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Yazar Hakkında

Muhammed Mustafa Bilgili

Muhammed Mustafa Bilgili, lisans eğitimini İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamlamıştır. Şehir Üniversitesinin aynı bölümünde yüksek lisans eğitimine başlamış ancak üniversitenin kapatılması nedeniyle tez yazım sürecine Marmara Üniversitesinde devam etmiştir. Lisans ve yüksek lisans eğitimi boyunca İslamcı Dergiler Projesi, Türkiye’deki Genç Suriyelilerin Adaptasyonu, Türkiye’de Yayıncılığın Hafızası gibi çeşitli çalışmalarda stajyer araştırmacı olarak görev almış ve yayınlar ortaya koymuştur. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresinde “İslamcı Dergilerde Doğru Tespit Yanlış Taşlama” ve “1970-2017 Suriye Dış Siyaseti ve Sınır Ötesi Müdahalelerin Temellendirilmesi” başlıklı bildirileri yayımlanmıştır. “Israeli Foreign Policy Transition towards Egypt and Saudi Arabia: from Enmity to Amity” başlıklı tezini kaleme alan Bilgili’nin ilgi alanı, Orta Doğu siyaseti ve İslamcılık çalışmalarıdır. 2020 yılından bu yana İLKE Vakfında araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

İçindekiler

Sunuş	ix
Önsöz	xi
Giriş	1
Saatçi Musa'nın Fikri Gelişimi	7
Dergiler ve Değişen Tasavvuf Fikri	15
Fikri Gelişiminin Mimarları	19
Ahmet Emin Yalman Suikastı	23
Yargılanışı ve Hapishane Yılları	28
Suikast Sonrası Değişen Siyasi Ortam ve Politik Söylemler	34
Siyaset ve Fikir Ocağı: Ankara Saatçi Dükkanı	39
Saatçi Dükkanının Ziyaretçileri	42
Malatya Ekolü	57
Ekolün Öncü İsimleri	58
Malatya Müftüsü İsmail Hatip Erzen	59
Malatya'nın Terzi Said'i: Mehmed Said Çekmegil	62
Malatya'nın Molla Said'i: Said Ertürk	66
Malatya Fikir Kulübü	70
Malatya Fikir Kulübünün Sohbet Usulü	73
Sonuç	79
Kaynakça	89
Dizin	93

Sunuş

Fikir ve Hareket İncelemeleri dizisi ile Türkiye’deki düşünce birikimini yansıtan ve hemen hemen her alanda karşımıza çıkan temel isimler, dergiler, meseleler hakkında bir çerçeve ve özgün bir bakışın ortaya konulması amaçlanıyor. Dizide yer alan kitaplar Türkiye düşünce tarihinin farklı alanlarında merak edilen mevzuları ve isimleri kapsıyor. Bu çerçevede, dizide yer alan eserlerin meselelerin temel bir giriş düzeyinde anlaşılmasına katkı sağlaması hedefleniyor.

Bu seri, 2013 yılından beri İslamcı Dergiler Projesi (İDP) kapsamında sürdürülen çalışmaların bir ürünüdür. 1908’den günümüze kadar yayın yapmış dergilerin dijitalleştirilip kataloglanarak erişilebilir bir hale getirilmesi bu sahaya dönük çalışmaların da genişlemesine yol açtı. Bu vesileyle, tekrar Türkiye’nin yakın tarihinde tartışmaya açılması gereken farklı fikir ve meseleler de açığa çıktı. Son yıllarda İDP’nin ortaya çıkardığı kaynak üzerinden yeni birçok çalışma yapıldı ve yapılmaya devam ediyor.

Bu dizide Türkiye düşünce tarihi içerisinde etkili olmuş ve iz bırakmış fikir ve hareketler detaylı ve de-

rinlikli bir şekilde inceleniyor. Zamanla genişleyecek olan bu dizide yer alan eserler ile meselelerin etraflıca ve farklı bir gözle yeniden okunması amaçlanıyor. Dizide fikirlerin bir hareket içerisinde olduğu dikkate alınarak her bir fikri ve ismi meydana çıkaran arka plana ve harekete önem verildi. Dizide yer alan eserlerde konuların farklı boyutları, bilinmeyen yanları ve çeşitli tezahürleri inceleniyor. Her bir kitap ele alınan meselenin düşünce tarihi içerisindeki konumuna ve katkısına ışık tutuyor.

Bu dizide yer alan kitaplar ilgili konu kapsamında güncel çalışmaları olan isimler tarafından yazıldı. İçerik ve biçim bağlamında bir standart dahilinde hazırlanan kitapların her biri ele aldığı konuyu derinlemesine inceliyor. İncelemenin derinliğine ek olarak bu dizide yer alan eserlerin okunurluğuna da özel önem verildi. Bu doğrultuda eserlerin hem çok uzun olmaması hem de kolay takip edilebilir olması gözetildi. Bunu sağlamak üzere kitaplar arası geçişlilikler ve bağlantılar titiz bir şekilde takip edildi. Ayrıca eserlere gerektiğinde arşiv malzemeleri, görseller ve birincil kaynaklardan alıntılar da ilave edilerek içeriğin daha da zenginleşmesi sağlandı.

Bugüne kadar hiç çalışılmamış konular kadar çokça konuşulan fakat derinlemesine çalışılmamış birçok mesele bu dizide müstakil olarak ele alınıyor. *Fikir ve Hareket İncelemeleri* Türkiye'deki düşünce hayatı, siyasal hareketler ve toplumsal değişimler üzerine çalışanlar ve bu alana ilgi duyan herkes için temel bilgi kaynağı olma niteliği taşıyarak okuyucuların istifadesine sunuluyor.

Önsöz

Türkiye'nin siyasi düşüncesinde ve toplumsal meselelerinde kilit öneme sahip birçok isim vardır. Bu isimlerin bazıları ideolojik söylemlerini kuvvetli kalemıyla aktarabilmesi, bazıları da içerisinde bulunduğu fikri hareketlerin yönlendirilmesinde oynadığı rol nedeniyle önemlidir. Bu iki rol üzerinden öne çıkmış isimler arasında hareket boyutunda önemli çıktılar veren şahsiyetlerle ilgili çalışmaların geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu minvalde, hazırlanışına katkıda bulunduğum *Sesler ve İzler: Dergi Yayıncıları ile Sözlü Tarih Görüşmeleri* (Sunar & Bulut, 2020) kitabının satır aralarında geçen ve hakkında derinlemesine çalışma yapılmamış isimleri not ettim. Bunlar içerisinde en çok dikkatimi çeken isim ise Saatçi Musa Çağıl oldu.

Musa Çağıl, Türkiye'de hemen herkes tarafından bilinen Ahmet Emin Yalman Suikastı olayı; Malatya fikri ekolü, Milli Nizam Partisi, Milli Selamet Partisi ve Refah Partisinin kuruluşu gibi Türkiye'nin siyasi ve toplumsal yapısında önemli değişikliklere neden olan birçok olayın baş karakterlerinden biri olmasına rağmen

men adına pek rastlanmamaktadır. Kendisi hakkında maalesef yazılı pek fazla bir kaynak bulunmamaktadır.

Asım Öz'ün, Beyan Yayınları'ndan çıkmış olan *Saatçi Musa* kitabı, şahıs hakkında bilgi alınabilecek nadir eserlerden biridir. İslamcı Dergiler Projesi ile günyüzüne çıkan birçok dergi sayesinde birçok kaynağa erişebilme imkanı oluştu. Ancak kitaplardan ve internet ortamından tedarik edilebilen kaynaklar bütüncül bir seyre sahip değildir. Oysa Saatçi Musa yalnızca hayat serüveninden kısa kesitlerle değil, Türkiye'nin siyasi hayatına yaptığı etkiyle de ele alınmalıdır.

Fikir ve Hareket İncelemeleri dizisinde, Musa Çağıl'a yer verilmesi Türkiye siyasi ve sosyal hayatındaki konumu ve katkılarının daha somut biçimde ele alınması için bir fırsat olmuştur. Bu kitapta, Saatçi Musa Çağıl'ın yaşamı boyunca içinde bulunduğu birçok olaya dair yeni araştırmalarda bulundum. Vardığım sonuçsa yukarıda yer verdiğim, Musa Çağıl'a dair yayımlanmış kaynaklarda bazı isim ve tarihlerin hatalı olduğuydu. Bununla birlikte dijitalleştirilen dergi ve gazeteleri detaylıca inceleyerek Musa Çağıl'ın, başta Ahmet Emin Yalman Suikastı olmak üzere gerçekleştirdiği faaliyetlere kendisini yönlendiren metinleri tespit ettim. Hepsi yer veremesem de kilit rol oynadığını düşündüğüm metinlere burada yer verdim.

Necip Fazıl Kısakürek, Osman Yüksel (Serdengeçti), Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Turgut Özal, Necmettin Erbakan, Said Çekmegil, Said Ertürk, Ercümen Özkan ve Türkiye toplumunun yakından tanıdığı daha birçok isimle dostluğu bulunan Saatçi Musa'nın; hayatından kesitlere, kendisini adadığı davasına ve bu doğrultuda gerçekleştirdiği çalışmaların Türkiye toplumuna yansımalarına kitapta yer verdim. Dönemin siyasi konjonktürü ve dönüşümüne dair gerçekleştirdiğim araştırmalar neticesinde Saatçi Musa'nın faaliyetlerinin neden olduğu kırılma noktasına ve değişim ivmesini

detayları ile açıklamaya çalıştım. Uzun uğraşlar sonucunda hazırladığım bu kitabı sizlere sunmanın mutluluğunu yaşıyorum.

Kitabın hazırlanışı aşamasında desteklerini esirgemeyen annem, babam ve amcam Fırat Bilgili'ye; kaynak temini noktasında yardımcı olan dostlarım Hüseyin Arslan ve Mustafa Halil Aydın'a; kitaba kıymetli yönlendirmeleri ile önemli katkılarda bulunan dizi editörleri Büşra Bulut ve Lütfi Sunar'a teşekkür ederim.

Muhammed Mustafa Bilgili
Temmuz, 2021